

УДК 34:322

Леонід Рябошапко

Львівський національний аграрний університет,
професор кафедри права,
доктор юридичних наук, професор
riaboshapko.leonid @ gmail.com

Лілія Ярмол

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права
доктор юридичних наук, доцент
yarmol.lilia@gmail.com

ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ І ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПОЙ: ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У ДУХОВНОМУ ВИМІРІ

<http://doi.org/10.23939/law2021.29.029>

© *Рябошапко Л., Ярмол Л., 2021*

У статті наголошено, що тема дослідження є актуальною в контексті підготовки до 30-ої річниці проголошення незалежності України.

Здійснено поглиблений порівняльний аналіз політичної діяльності Державного Центру УНР в екзилі та релігійної діяльності Патріарха Й. Сліпого, які в різних умовах пропагували та утверджували ідею відновлення незалежності Української держави на християнських засадах.

Стверджено, що право Українського народу на створення суверенної держави, європейський напрям розвитку політико-правової системи періоду Української революції 1917–1921 років були ліквідовані внаслідок військової окупації Радянською Росією частини української території. У результаті цих подій сформовано нове політико – правове явище – українська політична еміграція, в тому числі – Державний Центр УНР в екзилі та його складові: Рада Республіки, Українська Національна Рада (передпарламенти), Президент, Віцепрезидент, Уряд.

Наголошено, що діяльність Ради Республіки спрямовувалася на продовження демократичного проєвропейського курсу державотворення, здійснюваного протягом Української революції 1917–1921 років.

У статті детально проаналізовано багатоманітну, важливу діяльність Й. Сліпого як науковця, ректора Богословської академії, Патріарха УГКЦ і громадського діяча.

Розкрито головні напрями багатовимірної діяльності Української Національної Ради (УНРади). Наголошено, що її створення мало стратегічну мету – відновлення УНР на основах християнської моралі, яка ставить на перше місце право, людяність, свободу і щастя людини.

Запропоновано враховувати історичний досвід діяльності Державного Центру УНР в екзилі і Патріарха Й. Сліпого на сучасному етапі розвитку національної безпеки України, у тому числі з метою протидії інформаційній війні, яка проводиться Російською Федерацією.

Наголошено на важливості подальшого розвитку концептуальних досліджень з проблематики деокупації історичної свідомості Українського народу.

Ключові слова: державотворення, незалежність, Державний Центр Української Народної Республіки, Рада Республіки, Українська Національна Рада (УНРада), УГКЦ, Й. Сліпий, політичні репресії, інформаційна безпека.

Постановка проблеми. Підготовка до 30-ої річниці проголошення незалежності України актуалізує необхідність тематичного зосередження на духовних і державних вимірах визначальної політико-правової події. Зокрема, вона уможлиблює здійснення поглибленого порівняльного аналізу політичної діяльності Державного Центру УНР в екзилі та релігійної діяльності Патріарха Й. Сліпого, а названі об'єкти досліджень кореспондувати в часі та просторі з необхідністю удосконалення сфери національної безпеки, у тому числі – протидії інформаційній війні Російської Федерації.

Аналіз дослідження проблеми. Стан наукової розробки проблематики показує, що вченими, науковими інституціями до і після проголошення незалежності України 1991 року закладено методологічну основу для вивчення діяльності української політичної еміграції, відомої духовної особи Патріарха Й. Сліпого. Серед них – наукові праці В. Трощинського [1], М. Плав'юка [2], В. Піскун [3], В. Яблонського [4], В. Сергійчука [5, 6], І. Панової [7], О. Сорокіної [8] та інших, котрі розглядали різні аспекти цієї тематики. Водночас вважаємо, що під кутом зору її значущості у відновленні незалежності Української держави вона має передбачати подальше опрацювання і додаткове висвітлення на міждисциплінарному рівні.

Мета статті – зацентувати увагу на осмисленні причин і наслідків поразки Української революції 1917–1921 років, продовжити формування суспільної думки щодо достовірного розуміння юридичних фактів та особистостей в історії держави і права України, які були фальсифіковані КППС–КПУ, радянською владою, російськими засобами масової інформації і негативно впливають на сучасний стан інформаційної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Право Українського народу на створення суверенної держави, європейський напрям розвитку політико-правової системи періоду Української революції 1917–1921 років були ліквідовані внаслідок військової окупації Радянською Росією частини української території. У результаті цих подій сформовано нове політико-правове явище – українська політична еміграція, в тому числі – Державний Центр УНР в екзилі та його складові: Рада Республіки, Українська Національна Рада (передпарламенти), Президент, Віце-президент, Уряд.

Показово, що перебуваючи у м. Тарнові на території Польської держави з грудня 1920 року до вересня 1921 року, Рада Республіки ухвалювала правові акти з орієнтацією на європейську перспективу УНР. Приміром, депутати обговорювали різні ініціативи: Голови уряду – комплектувати Збройні Сили за європейським взірцем, Міністра закордонних справ – утворити союз держав Чорноморського Басейну, серед яких УНР могла б відігравати першочергову роль, Міністра шляхів – терміново замінити широку залізничну колію на європейську як спосіб відновити транспортне сполучення, зруйноване радянськими методами господарювання. Головна умова для реалізації цих передбачень – повернення на деокуповану територію, відновлення діяльності законних органів державної влади та місцевого самоврядування. Про політичні підстави таких очікувань говорив С. Петлюра на першому засіданні передпарламенту 3 лютого 1921 року, а в Універсалі Ради Республіки від 12 березня 1921 року зазначалося: “Весна й літо 1921 року мають рішити долю Українського народу, чи буде він ще далі рабами Росії, чи вижене з своєї землі московських грабіжників і створить свою сильну і самостійну державу У. Н. Р.” [4, с. 32, 76].

Враховуючи ці “міжнародні комбінації”, передпарламент і Рада Народних Міністрів проводили законодавчу роботу: ухвалено Закон “Про Раду Республіки” – “тимчасовий зверхній орган народної влади, якому належить повнота влади” на засадах представництва політичних партій

та громадських організацій; утворено шість комісій для розгляду різних справ; затверджено Регламент (Регулямін) Ради Республіки; Голова уряду В. Прокопович виступив із доповіддю про програму діяльності тощо [4, с. 23, 38, 108–120].

Діяльності передпарламенту були притаманні й політичні дискусії з питань внутрішньої і зовнішньої політики періоду Української революції. Наприклад, депутати не ідеалізували роботу української дипломатичної місії у м. Варшаві, яка мала “змогу робити високу політику з лікерами, шампанями, улаштувати вечірки”, її представники ставали, за образним висловом – “ожирівшими барінами”, а “це барство шкодило усій справі”. Критика торкалася і відсутності належної взаємодії уряду та армії, фінансовими зловживаннями кооператорів у Відні, Парижі та Берліні на тлі голодування в армії, діяльності правоохоронних органів у зв’язку з існуванням “системи контррозвідок, чрезвичаск, розстрілів без суду”, прикладами “беззаконних арештів робітництва, учнівської молоді, гвалтування жінок і таке подібне” [4, с. 67–69, 92, 93, 105].

Депутати не оминули увагою й події, внаслідок яких “Наша нація мусить носити на чолі клеймо погромів, які творила не вона, а ті суб’єкти, які перейшли до нас від російської спадщини, які може і навчилися говорити по-українському, але ж не належать до нашої нації... Вона ослаблюється за те злодійство і бандитизм, які розрослися серед нас”. Незважаючи на загалом безпідставні обвинувачення, 25 квітня 1921 року Рада Республіки ухвалила законопроект про асигнування Міністерству Єврейських Справ 30 млн крб. для допомоги біженцям.

У цьому ж контексті підкреслимо, що передпарламент продовжив курс Української Центральної Ради на формування демократичної етнонаціональної політики. Українські політичні партії неодноразово підтверджували право національно-персональної автономії. Рада Республіки забезпечила політичне представництво євреїв, поляків і німців у її структурі, планувалося, що правовий статус російської національної меншості буде врегульовано окремим законом за умови визнання ними суверенітету УНР. Однак представники національних меншостей не використали це положення, а їх позицію депутат Білопольський коментував так: “Не можна сказати, що всі вони абсолютно відкидають ідею української державности. Вони не співчують і активно не допомагають цій ідеї, але з ними не пробували дійти до порозуміння. Не можна сказати, щоби ці кола абсолютно відкидали можливість зреалізування своїх бажань в орбіті української державности, тільки коли їм закриті дороги до порозуміння внутрі нашої держави, вони шукають впливів зовні і таким шляхом досягають більшого” [4, с. 16, 18, 23, 89, 95, 96, 101, 128, 138, 139].

Чималим здобутком у діяльності Ради Республіки була прагматична зовнішня політика стосовно Російської держави за умови зміни її політичного режиму з більшовицького на демократичний. Передпарламент чітко розмежовував юридичний факт воєнної окупації РСФРР території УНР у 1920 році й ставлення до російського поневоленого народу загалом. Так, Міністр закордонних справ А. Ніковський на засіданні Ради Республіки 13 березня 1921 року доповідав, що “Уряд УНР не один раз зазначав свою готовність помиритися з совітською Росією і приступити до встановлення мирних відносин. Однак його добра воля розбивалась о непримиримість московських більшовиків, які нічого не хтіли чути про самостійницькі бажання Українського народу і його волю жити своїм незалежним державним життям”. Натомість політична група Б. Савінкова у Варшаві, підкреслював міністр, визнавала право “самовизначення народів”. Тому з нею восени 1920 року була підписана військова конвенція про спільну антибільшовицьку боротьбу, а в появі таких структур “ми вбачаємо великий успіх для... порозуміння з будучою третьою Росією” [4, с. 80, 81].

Отже, незважаючи на нетривалий період роботи передпарламенту, діяльність Ради Республіки спрямовувалася на продовження демократичного проєвропейського курсу державотворення, здійснюваного протягом Української революції 1917–1921 років.

Аналогічні політико-правові тенденції, певною мірою, простежуємо у міжвоєнний період 1920-х–1930-х років на території Західної України. Після поразки ЗУНР чільне місце у захисті національних інтересів посіла Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ). Правова основа її релігійної діяльності – конкордати між Папою Римським і урядами Австро-Угорської монархії та

Польської держави. Вони регулювали особливий правовий статус УГКЦ – екстериторіальної інституції з правом власності на земельні ділянки, духовні заклади, лікарні, імунітетом щодо кримінального переслідування священників. Спираючись на політичну підтримку держави Ватикану (яка не встановила дипломатичних відносин з СРСР, вважаючи заперечення існування Бога суспільним злом з боку радянської держави) та фінансову допомогу митрополита А. Шептицького, УГКЦ активно впливала на формування патріотичного українського середовища: політичних діячів, освітян, кооператорів, інженерів, лікарів, адвокатів, журналістів, митців та ін. [5, с. 372, 373; 6, с. 152, 283]. Отже, культурно-освітня діяльність та опосередкована участь УГКЦ у політичних процесах, спрямованих на відновлення самостійної Української держави, зумовили її високий суспільний авторитет.

Вочевидь, закономірним результатом початку Другої світової війни та приєднання території Західної України до УРСР у 1939 році стало зіткнення двох антагоністичних ідеологій – релігійної (грунтувалася на християнських засадах) та комуністичної (передбачала непримиренну боротьбу з релігією під конституційним гаслом про свободу антирелігійної пропаганди). Усвідомлюючи “прискорбні обставини” для УГКЦ, що виникли восени 1939 року, незадовільний стан здоров’я митрополита А. Шептицького, Папа Римський Пій XII 25 листопада 1939 року надав право Й. Сліпому наслідувати престол митрополита УГКЦ. З цієї нагоди А. Шептицький 20 липня 1940 року звертається до духовенства й віруючих. Констатуючи законність призначення Й. Сліпого, він вказав на об’єктивні втрати для УГКЦ (зруйнування авіабомбою церкви Святого Духа і бібліотеки при ній), початок неправомірних дій радянської влади щодо УГКЦ – конфіскацію музею і бібліотеки Богословської академії на користь радянських державних закладів культури та освіти. Митрополит А. Шептицький висловлював жаль стосовно багатьох неохрещених дітей, яких виховують без пізнання Бога, називав їх жертвами безбожницької пропаганди, передбачав подальше знищення радянським урядом розгалуженої структури УГКЦ: станом на 1940 рік у складі УГКЦ діяли три єпархії, до них належала 2821 парафія, 11 монастирів, Богословська академія, три чернецькі ордени, вісім єпископів, майже три тисячі священників [5, с. 21, 26–28, 31; 6, с. 88].

Прогноз владики не був помилковим, адже радянські органи державної безпеки розпочали комплексну агентурну розробку УГКЦ – митрополита А. Шептицького, єпископа Й. Сліпого, єпископа Станіславської єпархії Г. Хомишина, ректора Станіславської духовної академії П. Бойчука, єпископа Перемишлянської єпархії Й. Коциловського та багатьох інших священнослужителів. Упродовж 1939–1941 років органи НКВС УРСР вчиняли дії, спрямовані на дискредитацію УГКЦ серед релігійної громади. Для цього вони впроваджували агентів у середовище церкви (зокрема – найближче оточення А. Шептицького), використовували розбіжності в керівництві церкви, оприлюднювали факти неналежної побутової поведінки деяких священників. Окрім того, показовий приклад “законності” діяльності органів НКВС УРСР і фіктивності Конституції УРСР – саме цей репресивний орган державної влади мав порушити питання у Верховній Раді УРСР щодо призначення в об’єднанках уповноважених у справах культів, а в Наркомфіні СРСР – про сплату податків церквою та їх служителів. Приміром, Й. Сліпому призначили оподаткування у розмірі 20 тис. карбованців [5, с. 22–25, 31, 32; 6, с. 298].

Постійне стеження органів НКВС УРСР за майбутньою жертвою уможливило появу психологічної характеристики. У повідомленні агента від 30 січня 1941 року Й. Сліпий – це горда, шаноблива, самовпевнена, владолюбна людина, егоїст, скупий, з високим рівнем освіти і знанням європейських мов, добрий організатора [5, с. 34].

Оперативні напрацювання радянських органів державної безпеки було продовжено за нових історичних умов – майбутньої перемоги СРСР у Другій світовій війні, створення та збройної боротьби УПА проти СРСР, смерті митрополита А. Шептицького і призначення Й. Сліпого предстоятелем УГКЦ. Він наполегливо шукав варіантів виходу з кризової ситуації – зберегти церкву, врегулювати політичні розбіжності з радянською владою, а також ОУН-УПА. На думку Й. Сліпого, найдієвішим заходом у цьому напрямі мала стати поїздка делегації УГКЦ на чолі з

архімандритом К. Шептицьким до м. Москви наприкінці 1944 року. Вона передала для потреб Червоної армії 100 тис. крб. і прагнула продовжити правовий статус УГКЦ на ґрунті норм Конституції УРСР про відокремлення церкви від держави. Учасники перемовин обговорювали різні питання: про дозвіл на викладання релігії в школах і діяльність духовних навчальних закладів; повернення частини націоналізованої церковної землі та виплату грошової компенсації за неї; звільнення священників від податків і трудової повинності; припинення призову до Червоної армії студентів духовних навчальних закладів і священників. Однак для радянських органів державної безпеки визначальним було інше – нейтралізувати УПА та возз'єднати УГКЦ з Російською православною церквою. З цією метою високопосадовці НКДБ СРСР організували зустріч із членами делегації та запропонували УГКЦ стати посередником у перемовинах з УПА для припинення “братовбивчої війни” [5, с. 54, 59–93, 492–493].

З документів агентурної розробки Й. Сліпого дізнаємося, що виконати цю пропозицію було складно. Серед керівництва ОУН(б), ОУН(м), УПА і духовенства УГКЦ станом на 1945 рік сформувався дві позиції – послідовники Р. Шухевича вважали за необхідне продовжити збройну боротьбу з СРСР, а група поміркованих діячів (А. Мельник та інші) схилилися до переведення діяльності ОУН у глибоке підпілля та її поступового вкорінення в державний апарат і Збройні Сили СРСР [5, с. 118, 119].

Переконавшись у небажанні чи неспроможності Й. Сліпого ефективно впливати на переговорний процес, НКДБ УРСР 20 лютого 1945 року ухвалює постанову про порушення кримінальної справи стосовно митрополита. Юридична підстава – підозра в антирадянській, націоналістичній, шпигунській, розвідувальній діяльності [5, с. 95, 96]. Швидко виявивши “докази вини”, 8 березня 1945 року НКДБ УРСР отримав розпорядження М. Хрущова, узгоджене з НКДБ СРСР, розпочати репресивні заходи проти Й. Сліпого та УГКЦ. Відтак 11 квітня 1945 року його заарештували у м. Львові, а попереднє слідство проводили у м. Києві [5, с. 104–107, 127–130, 142–587]. Згодом він зазначав, що на попередньому слідстві до нього ставилися грубо, неаргументовано посилалися на події, слідчі вирізнялися деспотизмом і браком ерудиції [6, с. 68], “примушували підписувати показання про те, чого я не робив” [6, с. 382]. Тож зрозуміло, що зважаючи на умови і термін тримання арештованого (один рік), вік і стан його здоров'я, проведення багатьох допитів у нічний час, позбавлення богослужбового одягу, особистої релігійної символіки, на ув'язненого систематично чинили психологічний і моральний тиск.

Незважаючи на антигуманні методи ведення попереднього слідства, Й. Сліпий послідовно й докладно викладав свою біографію, розкривав зміст діяльності УГКЦ у 1920-х – на початку 1940-х років. Однак те, що він оцінював як розвиток УГКЦ у міжвоєнний період і намагання зберегти релігійну організацію в умовах Другої світової війни, радянські слідчі тлумачили як пропаганду українського буржуазного націоналізму, співпрацю з нацистами й кваліфікували за статтею про державний злочин [5, с. 166–169, 172–185, 192–194, 208–221, 226–246, 302–352, 355–357, 365–400, 541–549, 561–568].

Тому гідна поведінка Й. Сліпого не мала істотного значення, адже політичне керівництво РКП(б)–КП(б)У передбачило вирок, побудований за апробованою в СРСР фальсифікованою схемою політичних процесів 1920–1930-х років. Дотримавшись формальних ознак радянського кримінального процесу, кримінальну справу передали до військового трибуналу військ МВС Українського округу, який проводив судове слідство, і 3 червня 1946 року було оголошено обвинувальний вирок – позбавити волі терміном на вісім років. Й. Сліпого визнали винним у тому, що він особисто чи разом з УГКЦ брав участь в організації білогвардійських і буржуазно-націоналістичних армій від часу виникнення радянської держави у 1917 році; формуванні Української Галицької Армії у 1918–1919 роках; створенні антирадянських організацій “Акція Католицька”, “Український Католицький Союз”, “Колегіум Русікум”, “Січ” та духовних навчальних закладів у 1920-х–1930-х роках; проголошенні Акта відновлення незалежності Української Держави 30 червня 1941 року у Львові та формуванні уряду на чолі з Я. Стецьком; створенні буржуазно-націоналістичних і

профашистських організацій (Рада сеньйорів, Українська Національна Рада, дивізія “СС-Галичина”) у 1941–1943 роках; створенні місцевих адміністративно-поліційних установ; агітації за надання матеріальної допомоги нацистській окупаційній владі та сприянні трудовій міграції громадян СРСР до Третього Рейху.

Крім того, вина Й. Сліпого полягала у співпраці з антирадянськими газетами “Мета”, “Дзвони”, “Нива”; обговоренні на зборах єпископів питання збройної боротьби з СРСР до 1939 року; антирадянському вихованні студентів духовних навчальних закладів; сприянні поширенню католицизму в СРСР після 1939 року; опублікуванні у 1941 році антирадянської брошури “Головні правила сучасного душпастирства”; зустрічах у 1942 році у м. Берліні з А. Мельником і П. Скоропадським; тісних зв’язках з представниками нацистських розвідувальних органів, які проживали в митрополичих палатах; підтримуванні контактів з українсько-німецькими націоналістичними бандами після 1944 року [5, с. 568–625].

Як бачимо, багатоманітна діяльність Й. Сліпого – науковця, ректора Богословської академії, митрополита УГКЦ і громадського діяча – стала підставою для обвинувального вироку. Такою була репресивна сутність радянського права, що криміналізувало суспільні відносини й широко тлумачило статті Кримінального кодексу УСРР 1927 року про державні (контрреволюційні) злочини – справжні історичні події оцінювали з точки зору комуністичної ідеології та оформляли в нормах матеріального права й відповідних процесуальних формах. Названа вище правова позиція уможливлювала радянському суду обвинувачувати в контрреволюційних діях будь-кого і за будь-що. Приміром, здійснення навчального процесу у Богословській академії з метою усвідомлення студентами сутності християнства, релігійної моралі, природних прав людини і роз’яснення хибності антирелігійної пропаганди в СРСР вважалося антирадянською діяльністю.

Вирок, оголошений Й. Сліпому та іншим очільникам УГКЦ, ліквідація церкви після проведеного Львівського псевдособору 23 лютого 1946 року мали засвідчити остаточне знищення “єзуїтської кліки” – так називала цю релігійну інституцію радянська влада. Однак згодом події розгорталися у протилежному напрямі. І головна заслуга в цьому Й. Сліпого, який упродовж усього терміну відбування покарання демонстрував виняткову силу духу та відданість принципам релігійної моралі. Митрополит Й. Сліпий не зрадив УГКЦ і не став іудою для свого народу, хоча мав таку можливість – керівництво МДБ СРСР пропонувало обрання на найвищі духовні посади в ієрархії Російської православної церкви, а 1953 року – посередництво в нормалізації дипломатичних відносин СРСР і держави Ватикану. Якщо від першої пропозиції Й. Сліпий завжди категорично відмовлявся, то задля реалізації другої йому створили умови для роботи у м. Москві, він розпочав написання великої наукової праці про історію Вселенської церкви в Україні, завершив вступ до неї під назвою “Погляд на догматичні та історичні основи греко-католицької церкви в СРСР”. Проте подальші дії Й. Сліпого залежали від виконання радянською владою визначальних умов – відновлення діяльності УГКЦ і його правового статусу митрополита [6, с. 88, 118, 224, 257, 382].

МДБ СРСР не погодилося з цією вимогою Й. Сліпого, а після арешту Л. Берії митрополита перевели до Красноярського краю, де він проживав у будинку інвалідів під адміністративним наглядом МВС–КДБ СРСР. На початку хрущовської “відлиги” Й. Сліпий виконує деякі функції митрополита катакомбної церкви: проводить богослужіння в приміщеннях пральні, сушильні, на кладовищі, активно листується зі священниками різних областей СРСР, закликає до місіонерської діяльності, розсилає різдвяні, пасхальні, новорічні привітання, продовжує написання наукової праці, письмово звертається до керівників РМ СРСР і МВС СРСР з клопотанням про скасування заборони на діяльність УГКЦ. Однак прагнення владики реалізувати конституційні права віруючих не мали результату – його зобов’язали припинити всі види релігійної діяльності. Юридична підстава – він не є служителем релігійного культу [6, с. 61, 62, 78, 158].

З огляду на ситуацію, яку створювали довкола нього засоби масової інформації, Й. Сліпий у квітні 1956 року звернувся з листом до МВС СРСР, де аргументовано спростовує наклепи щодо себе в опублікованій антирелігійній літературі та висловлює сподівання на “допомогу в моїй

беззахисності” [6, с. 170, 171]. На цей час виникає можливість звільнення Й. Сліпого від перебування на спецпоселенні згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР, ухваленого 10 березня 1956 року [6, с. 161, 162]. Племінниця Й. Сліпого звертається до Генерального Прокурора СРСР з проханням про передачу її дядька на поруки та дозвіл виїхати до Львова [6, с. 170]. Однак принцип “соціалістичної законності”, досконало розроблений радянськими теоретиками права, не поширювався на Й. Сліпого. Натомість спрацьовує перевірена схема діяльності КДБ – активізація вкоріненої кваліфікованої агентури, в тому числі із середовища зрадників-уніатів, продовження збирання оперативної інформації про “антирадянську діяльність” Й. Сліпого.

Як наслідок – чергове порушення кримінальної справи проти Й. Сліпого та цинічне обґрунтування необхідності повторного арешту підозрюваного можливістю його втечі (вік 66 років й соціальний статус інваліда) [6, с. 212, 216–218]. Допити тривали рік, не у нічний час, але вони знову демонстрували примітивність обвинувачення, ідеологічну заангажованість, незнання історичної правди про події Другої світової війни, нерозуміння відмінності між канонічним правом і радянським законодавством про релігію. Наприклад, якщо для Й. Сліпого написання листів до вірних УГКЦ означало дотримання католицької віри, то для слідства – це правопорушення, бо УГКЦ не була зареєстрована згідно з чинним законодавством. За таких умов правові наслідки для митрополита задалегідь були негативні.

Звернемо увагу, що зміст опублікованих агентурних повідомлень, протоколів допитів попереднього та судового слідства уможливило опосередковано простежити сприйняття Й. Сліпим широкого спектру подій, які відбувалися в УРСР – СРСР і на міжнародній арені. Приміром, він критикує неканонічне проведення Львівського псевдособору 1946 року та перехід священників у православну віру (насамперед Г. Костельника); прагне встановити причини дискусій Львівської та Станіславської єпархій; нарікає на інертність українців, котрі в Красноярському краї недостатньо цікавилися публічною інформацією про УРСР.

Під час спілкування з агентами КДБ або допитів Й. Сліпий по-різному характеризував історичних і політичних осіб: Б. Хмельницького, І. Мазепу, А. Мельника, С. Бандеру, Д. Донцова, Й. Сталіна, А. Гітлера, Б. Муссоліні, Й. Б. Тіто; П.Тольяті; діяльність УПА; радянських письменників і поетів: П. Карманського, Я. Галана, В. Беляєва, М. Рудницького; виявляв інтерес до національного походження державних діячів УРСР, стану економіки республіки; висловлював незадоволення поразкою Української революції 1917–1921 років; порівнював злочинні дії радянської влади та нацистів у Другій світовій війні; розрізняв політичну риторіку про “досягнення Великого Жовтня” і реальне перетворення частини території СРСР на концентраційний табір.

З-поміж інших міркувань Й. Сліпого виокремимо низку положень, які були предметом його інтелектуального аналізу – ставлення до комунізму, радянської держави та українського націоналізму. Позитивно характеризуючи комунізм як ідею, викладену в ученні Христа і реалізовану першими християнами, у християнських монастирях, Й. Сліпий заперечував побудову комуністичного суспільства за радянським взірцем, бо це не передбачало дотримання релігійних прав громадян. На переконання митрополита, розвиток світової цивілізації засвідчив неможливість державотворення без релігії та віри в Бога [6, с. 231, 232, 282].

Твердження Й. Сліпого про державу ґрунтувалися на його поглядах щодо взаємозв’язку форми державного (політичного) режиму і діяльності УГКЦ. Він прагнув до існування “такої держави, уряд якої дозволяв би пропагувати християнську мораль не тільки в церквах, а й у школі та армії, а сам уряд при вирішенні важливих політичних питань радився б зі мною, як з главою церкви, дослухався б до голосу церкви. А який при цьому буде уряд у державі – комуністичний, соціалістичний, капіталістичний чи ще якийсь – для мене байдуже, якщо він установлений народом” [6, с. 325].

Думка Й. Сліпого про українських націоналістів, за тлумаченням радянського слідчого, полягала в тому, що мала місце колізія між УГКЦ і націоналістами. Останні ставили інтереси української нації вище за Бога, церкви і релігійної моралі, а церква засуджувала таку доктрину.

Проте під час Другої світової війни українські націоналісти були меншим злом порівняно з комуністами. “Помилка українських націоналістів є та, – записує слідчий покази Й. Сліпого, – що вони не рахувалися з греко-католицькою церквою. Ось чому, коли 1944 року мене попросили радянські органи влади написати послання, спрямоване проти українських буржуазних націоналістів, я з цілковитою готовністю зробив це, закликав їх не вбивати один одного” [6, с. 319, 320].

Попри певну полемічність міркувань Й. Сліпого та спосіб їхньої фіксації (не треба забувати, що це – запис показів слідчим, секретарем судового засідання чи текст агентурних повідомлень), вони поєднані наскрізною ідеєю – усвідомленням потреби духовного наповнення політико-правового розвитку суспільства та власних дій на засадах релігійної віри для створення самостійної Української держави.

Треба зазначити, що митрополит Й. Сліпий не обмежувався аналізом внутрішньополітичної проблематики, а й прогностично оцінював зовнішню політику: необхідність ідеологічної інтервенції західних демократій для стримування поширення комунізму та зміни ставлення СРСР до релігії як чинника нормалізації дипломатичних відносин між СРСР і США, мирного співіснування різних політичних систем, майбутнього об’єднання ФРН в єдину державу тощо.

Проте наукова ерудиція доктора теології, професора догматики, який володів німецькою, французькою, італійською, польською, грецькою, латинською мовами, частково – англійською, чеською та єврейською [5, с. 167; 6, с. 224], була “традиційно” оцінена Верховним Судом УРСР – Й. Сліпого позбавили волі на сім років. Цього разу митрополита визнали винним у вчиненні наступного державного злочину: спробі відродження уніатської церкви та ліквідації соціалістичного ладу, написанні та нелегальному розповсюдженні антирадянської праці “Історія Вселенської церкви в Україні”, використанні націоналістичних творів М. Грушевського та М. Возняка [6, с. 392–394]. Характерним прикладом реалізації принципу радянського кримінального процесу про право громадянина на захист стала юридична позиція адвоката, котрий обвинувачував Й. Сліпого у зв’язках із нацистами [6, с. 389, 390].

Не обмежившись вироком 1959 року, Верховний Суд УРСР за новим кримінальним законодавством 1962 року визнав Й. Сліпого особливо небезпечним рецидивістом [6, с. 407]. Згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 23 січня 1963 року він був помилуваним, залишився громадянином СРСР, виїхав з території “суверенної” Мордовської АРСР до держави Ватикану. Вкажемо на збіг фактів у кримінальних справах Й. Сліпого – в його арешті 1945 року та помилуванні 1963 року головну роль відіграв М. Хрущов. Проживання Й. Сліпого за кордоном не припинило нелегального стеження радянських органів державної безпеки за митрополитом і майбутнім патріархом. КДБ УРСР регулярно інформував ЦК КПУ про стан справ у церковному середовищі, вчиняв дії з метою недопущення відродження УГКЦ в УРСР [6, с. 410–446].

Те ж стосувалося й української політичної еміграції. З метою її публічної компрометації очільники УРСР постійно характеризували членів цих організацій “американськими шпигунами, фашистами, прихованими ворогами народу, буржуазними націоналістами” і т.п. Наприклад, під час роботи Генеральної Асамблеї ООН 1957 і 1960 років такі пропагандистські штампи були використані у промовах представника УРСР в ООН А. Кузі та першого секретаря ЦК КПУ М. Підгорного [4, с. 573, 574, 603, 604].

Однак протидія КПРС – КПУ, КДБ СРСР – УРСР не зупинила політичної діяльності Державного Центру УНР в екзилі. Символічно, що перше засідання сесії наступного передпарламенту (Української Національної Ради – УНРади) – відбулося 16 липня 1948 року – за 42 роки до ухвалення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року. Створення цієї політичної інституції згідно з Декларацією УНРади від 21 березня 1957 року мало стратегічну мету – відновлення УНР “на основах християнської моралі, яка ставить на перше місце право, людяність, свободу і щастя людини”. Своєю чергою, “Відновлена Українська суверенна держава, – констатувала Декларація УНРади від 18 грудня 1972 року, – матиме таку устурову форму і такий політичний та соціально-економічний лад, який встановить майбутня вільна Українська Конституанта” [4, с. 427, 650].

З огляду на політико-правові процеси після Другої світової війни (Ялтинські угоди, членство УРСР і СРСР в ООН, перехід до принципів мирного співіснування з СРСР) досягнути цього було складно. За таких умов деякі держави західної демократії ігнорували права “поневолевених народів колишньої Росії на самостійне державне існування”, демонстрували упереджене ставлення до української нації “як до нації недозрілої”, дотримувалися “того погляду, що справа українського й інших неросійських народів – це внутрішня справа Советського Союзу”, а значить її можна “зняти... з порядку дня актуальних міжнародних питань”. Вони не могли чи не хотіли зрозуміти очевидного: якби у 1917–1921 роках УНР знайшла б “допомогу у вільному світі, то певно не було б руїни демократії в Європі, не було б II світової війни й большевицька небезпека московського імперіялізму не загрожувала б усім вільним народам світу” [4, с. 177, 180, 324, 536, 539].

Інший негативний чинник у роботі цієї законодавчої інституції – опозиція, яку здійснювали представники ОУН (р), Союзу Гетьманців-Державників та ін. [4, с. 415, 577, 626, 644, 686–688]. З одного боку, це ускладнювало реалізацію завдання загальноукраїнської політичної консолідації, а з іншого – було ознакою парламентської демократії, адже дискусії мали публічний характер, як і діяльність УНРади загалом.

Незважаючи на несприятливі об’єктивні та суб’єктивні обставини, постійний брак коштів і кадрів, зневіру та байдужість частини діаспори, УНРада, дотримуючись морально-правових норм і засад християнської етики, розгорнула системну та жертвовну дипломатичну, політичну, інформаційну роботу в різних державах: ФРН, Італії, Бельгії, Великій Британії, США, Канаді, Австралії тощо. Тактична мета цих дій – переконувати міжнародну спільноту в існуванні Державного Центру УНР – єдиного законного представника Українського народу в еміграції.

Підтвердженням цього є головні напрями багатовимірної діяльності УНРади: аргументовані звернення до ООН, Ради Європи, парламентів, урядів, політичних діячів; створення мережі представництв УНРади у світі; розробка власної фінансової основи, що уможливило реалізовувати незалежну українську політику; використання низки радіостанцій для неупередженого інформування громадян УРСР про внутрішню та зовнішню політику СРСР; друк літератури про Україну іноземними мовами; взаємодія з представницькими органами еміграційних урядів; регулярні відзначення знакових подій і персоналій української історії; посередницькі дії, спрямовані на зближення українських церков та їх ієрархічне завершення у формі патріархатів; відновлення діяльності Могилансько-Мазепинської академії; розповсюдження українських поштових марок; видача паспортів із державною символікою; проведення прес-конференцій тощо.

Скажімо, делегація УНРади була представлена на першій сесії Ради Європи в Стразбурзі 1949 року, а керманічі УНРади у меморандумі на адресу сесії висловлювали впевненість, що “залучення України в систему Об’єднаної Європи” є неодмінним “з причин політичних і економічних, зокрема в інтересі оборони європейських народів перед російським комуністичним імперіялізмом..., з яким Український народ мусів почати боротьбу ще 1917 р.”. УНРада періодично зверталася до Міжнародного суду ООН в Гаазі про притягнення СРСР до відповідальності за організацію Голодомору 1932–1933 років, не визнавала міжнародної правосуб’єктності УРСР, яка підмінена сурогатом “держави” УССР (за словами І. Багряного), відстоювала територіальне верховенство в полеміці з еміграційним урядом Польської держави [4, с. 233, 557, 558, 571, 694, 702, 706].

Окрім того, УНРада постійно реагувала на численні юридичні факти порушення прав і свобод Українського народу у сфері національних відносин: ліквідацію УГКЦ; русифікацію системи освіти; курс на злиття соціалістичних націй; маніпулятивну пропаганду про розширення прав союзних республік у контексті ухвалення нової Конституції СРСР; примус науковців УРСР фальсифікувати історичне минуле; фіктивну практику у сфері національних відносин періоду перебудови.

Приміром, Виконавчий Орган УНРади вважав, що ухвалення Закону УРСР “Про зміцнення зв’язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в УРСР” 1959 року “ще ширше відчиняє двері для русифікації, позбавляючи українську мову рівноправності з російською в школах України”. На думку Голови УНРади О. Бойдуника (1962 рік), ідея М. Хрущова вкотре

змінити Конституцію СРСР засадничо не мала демократичного підґрунтя, бо “обов’язуючу в Україні конституцію можуть ухвалювати і міняти лише Українські Установчі Збори чи парламент, свobodно вибрані Українським народом”. А Президент УНР М. Лівичський у 1967 році, “поцінуючи” майбутню Конституцію СРСР, допускав, що в ній “будуть якісь параграфи, які нібито гарантуватимуть збільшення так званих “суверенних” прав цих республік. Та це хіба ніяк не змінить фактичного стану речей. Бо, якщо це припущення здійсниться, то оті параграфи відносно “суверенних прав” республік Советського Союзу залишаться на практиці такими ж мертвими літерами, як і відповідні параграфи “сталінської” конституції”. УНРада 1967 року зверталася до ООН із клопотанням “провести слідство щодо національної політики КПСС і осудити її, як політику, що суперечить засадам людности, сформульованим в Хартіях ООН” [4, с. 543, 559, 610, 615].

Політичні наслідки репресивної внутрішньої політики СРСР щодо УРСР були системно узагальнені у виступі Голови уряду УНР І. Самійленка 19 червня 1989 року: “Чи ж не ясно нам тепер, після 70-річного окупаційного режиму в Україні, що коли б нам вдалося втримати свою рідну державу – УНРеспубліку, в якій Український народ міг би вільно вибирати свій власний Уряд, то не було б у нас такої жахливої духової і соціальної руїни, не було б мільйонних жертв, не було б Винниць і Биківні, ані Чорнобиля. Не було б на нашій землі окупанта, який визначив Україну в смертельну лабораторію для антилюдського експерименту навіженої утопії – марксоленінської догми, яка нанесла Україні такі рани і такі втрати, вилікування яких потребуватиме століття” [4, с. 747].

Важлива складова діяльності УНРади – продовження формування демократичних правових засад взаємин українців, національних меншостей, корінних народів у відновленій суверенній державі, бо тільки вона зможе “загарантувати національним меншостям України їх культурну автономію і громадські права”, “в дусі закону про національно-персональну автономію”, зокрема – і депортованим кримським татарам. Примітно, що УНРада не обмежувалася визначенням правового статусу національних меншостей. Так, під час проведення Віденської європейської конференції з безпеки та співпраці наприкінці 1980-х років представники української еміграції “висували ідею Гельсінкі II, домагаючись національних прав для світу завтрашнього дня, як також наголошували, крім індивідуальних “прав людини”, колективні права (національні, церковно-релігійні, меншинні та етнічно-расові), а в зв’язку з цим і самовизначення Українського народу та конечність деколонізації СРСР” [4, с. 325, 615, 685, 752, 753].

Прискіпливу увагу УНРада зосередила і на вдосконаленні суперечливих українсько–єврейських взаємин. Адже замість реалізації Закону УЦР 1918 року “Про національно-персональну автономію” (вперше ухваленого в Європі) та Конституції УНР (розділ “Національні союзи”) мали місце протилежні явища – погроми єврейської національної меншості, вчинювані усіма арміями, які брали участь у військових діях на території УНР, політичне вбивство С. Петлюри 1926 року, звеличення і виправдальний вирок його вбивці, антисемітська державна політика в УРСР – СРСР. Тому пошук шляхів співпраці з єврейськими інституціями відбувався за допомогою різних заходів, котрі розробляла УНРада: заснування спільної наукової комісії для дослідження українсько-єврейських стосунків, упорядкування контактів між політичними діячами і журналістами обох національностей, опублікування англomовних книжок, статей із відповідної тематики, протидія необ’єктивному висвітленню засобами масової інформації ролі С. Петлюри в українсько–єврейських взаєминах, вивчення відмінностей Геноциду і Голокосту тощо [4, с. 281, 370, 371, 373, 469, 470, 483, 486, 508, 670, 707].

Наприклад, у деклараціях УНРади 1954 і 1967 років висловлювалася готовність Українського народу “допомогти єврейській людності виправити ті шкоди, яких вона зазнала під окупаційними режимами”, вшановувалася пам’ять євреїв – жертв “від злочинів геноциду обох тоталітарних систем, злочинів, що їх найпотворнішим символом став злочин у Бабиному Яру”, відображалася ставлення до радянського антисемітизму як такого, що компрометує “Український народ перед

громадською думкою світу”. Деякі питання залишилися на рівні дискусій, насамперед – про присвоєння звання “Праведника народів світу” митрополитові А. Шептицькому [4, с. 326, 614, 616, 705].

Вагомий результат політичної діяльності УНРади після Другої світової війни – виважена зовнішня політика щодо Російської держави. Так, Голова УНРади О. Бойдуник у 1962 році передбачав перспективу “жити з московським народом в добросусідських стосунках, а може, й співпрацювати з ним не лише по господарській, але й по політичній лінії. Але коли? Годі, коли Україна буде звільнена від московської окупації і стане суверенною державою”. Толерантні положення міждержавних відносин сформульовано і в Декларації УНРади від 15 березня 1992 року: “Ми віримо, що серед російського народу переможуть ті сили, які, навчені гірким досвідом минулого, зречуться політики поневолення інших народів і підуть шляхом співпраці з вільними державами – Україною й іншими, шануючи державний суверенітет тих країн” [4, с. 543, 797].

Цей документ було ухвалено на засіданні надзвичайної сесії УНРади 14 березня 1992 року у США. Завершуючи політичну діяльність, вона розгорнуто проаналізувала значущість УЦР, УНР і Державного Центру УНР в екзилі з погляду “концепції тяглости українського понадтисячолітнього державного процесу”. Під час передачі 22 серпня 1992 року у м. Києві “історично-правних повноважень” ДЦ УНР новообраному Президентові України Л. Кравчуку її очільники наголошували: Українська держава 1991 року є правонаступницею УНР 1918 року [4, с. 766, 797, 806]. Знаковою була й інша подія 1992 року – духовно нескореного та реабілітованого 3 червня 1991 року (через 45 років після першого засудження) Патріарха Й. Сліпого на підставі заповіту поховали у крипті Собору Святого Юра у Львові.

Висновки. Речники української еміграції прагнули реалізувати право Українського народу на політичне самовизначення та європейську перспективу, взаємозв’язок християнських цінностей та державного будівництва, забезпечити конституційні права і свободи громадян різних національностей та віросповідання, були високоосвіченими патріотами із знанням іноземних мов.

Приміром, Голова Виконавчого Органу УНРади М. Ливицький 10 травня 1959 року, звертаючись до українців в УРСР пророчо говорив, що “ніколи в історії людства жодна імперія, жодна тоталітарна Диктатура, жодна тиранія не тривали безконечно”. Він же 16 липня 1960 року в інтерв’ю радіостанції “Голос Канади” з приводу створення Сполучених Штатів Європи сказав актуальні слова про те, що “нинішні інтеграційні процеси – це співпраця і тісніше об’єднання рівних з рівними... Україна напевно ввійде як рівний член до майбутньої об’єднаної Європи та до Об’єднаних Націй світу... Скільки ще пройде часу до здійснення прагнень Українського народу – сказати трудно. Але одне є ясне: процесів історії спинити не можна, як не можна змінити й її залізних законів” [4, с. 588, 600, 601].

У цьому ж контексті показовими є виступи Президента УНР С. Витвицького. Аналізуючи перебіг четвертої сесії УНРади 1957 року, він підкреслював: “Такими промовами міг би повелічатись всякий парламент якої-будь висококультурної держави”. В іншому виступі 1960 року з нагоди річниці IV Універсалу УЦР від 22 січня 1918 року, осмислюючи початок тексту правового акта, С. Витвицький роз’яснював, що в ньому використано “словом не в розумінні розговорної мови, а у тому значенні, яким починається одна з Євангелій, де сказано: “На початку було слово”, це найвище Буття і найвище Добро. Воно діє в людському житті як ідея чоловіколюбія. З тої то основи виростає вся духовність Українського народу” [4, с. 423, 563].

Спроба її знівелювати через реалізацію комуністичної ідеології, зміцнення радянського федералізму, розвиток пролетарського інтернаціоналізму, формування радянського народу на тлі масових політичних репресій зумовила закономірний політичний і юридичний результат – припинення існування СРСР. Визначний внесок у цей історичний процес зробили “символічна Українська Духова Держава в діаспорі”, конкретний зміст якої маніфестувався “назовні існуванням і дією Державного Центру УНР” [4, с. 653], а також УГКЦ, Патріарх Й. Сліпий. Їх роль у збе-

реженні національної ідентичності українства, пропагуванні та утвердженні моральних імперативів – християнської віри в Бога та ідеї відновлення незалежності УНР – є безапелюсними прикладами пасіонарного служіння нескореному Українському народу.

Вони продовжені у нових політико-правових реаліях останніх тридцяти років державного будівництва. Реалізуючи установчу владу Українського народу, ухваливши Декларацію про державний суверенітет України; відмежувавшись від терористичних методів управління суспільством; усвідомивши відповідальність перед Богом, минулими, нинішнім і прийдешніми поколіннями; відзначивши на державному рівні 120-ту річницю від дня народження Й. Сліпого; здійснивши Студентську революцію на граніті – Помаранчеву революцію – Революцію Гідності; вшанувавши пам'ять героїв Небесної сотні та учасників боротьби за незалежність України; засудивши комуністичний і нацистський тоталітарні режими, створивши автокефальну помісну Православну Церкву України, підтвердивши європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України тощо частина суб'єктів політичної системи демонструє зміну світоглядної площини конституційних відносин. Вочевидь, це слугуватиме поступовому продовженню декомунізації суспільних відносин, спростуванню радянської і російської дезінформації про українських державних діячів і церковних ієрархів ХХ століття, реалізації визначеної зовнішньої функції держави (предмет триваючих дискусій у пострадянському українському політикумі).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трошинський В. (1994). Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. К.: Інтел, 258 с.
2. Плав'юк М. (2002). Україна – життя моє: в 2-х т. К.: Вид-во ім.Олени Теліги, 1085 с.
3. Пискун В. (2006). Політичний вибір української еміграції (20-і роки ХХ століття). К. Нью-Йорк: МП “Лєся”. 671 с.
4. Український парламентаризм на еміграції (2012). Державний центр УНР: документи і матеріали. 1920–1992 / Упоряд. В. Яблонський. К.: Вид-во ім. Олени Теліги. 840 с.
5. Сергійчук В. (2012). Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987: в 2-х т. Т. 1. К.: ПП Сергійчук М. 656 с.
6. Сергійчук В. (2012). Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987. В 2-х т. Т. 2. К.: ПП Сергійчук М. 480 с.
7. Панова І. (2014). Державний центр УНР в екзилі: історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.01 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. 20 с.
8. Сорокіна О. (2017). Писемні джерела з історії української архівної та музейної спадщини в еміграції (1920 – кін. 1980-х рр.) : автореф. дис. ... канд. істор. Наук ; 07.00.06 / Луганський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Луганськ. 19 с.

REFERENCES

1. Troshchynskyi V. (1994). Mizhvoieniia ukrainska emihratsiia v Yevropi yak istorychne i sotsialno-politychne yavyshe. [Interwar Ukrainian emigration to Europe as a historical and socio-political phenomenon]. K.: Intel [in Ukrainian].
2. Plaviuk M. (2002). Ukraina – zhyttia moie. [Ukraine is my life]. V 2-kh t. K.: Vyd-vo im.Oleny Telihiy [in Ukrainian].
3. Piskun V. (2006). Politychnyi vybir ukrainskoi emihratsii (20-i roky XX stolittia). [Political choice of Ukrainian emigration (20s of 20th century)] K.: Niu-york: MP “Lesia” [in Ukrainian].
4. Ukrainykyi parlamentaryzm na emihratsii. Derzhavnyi tsentr UNR: dokumenty i materialy. 1920–1992. [Ukrainian parliamentarism in exile. State Center of the Ukrainian National Republic: documents and materials, 1920-1992] / Uporiad. V. Yablonskyi. (2012). K.: Vyd-vo im. Oleny Telihiy [in Ukrainian].
5. Serhiichuk V. (2012). Patriarkh Yosyf Slipyi u dokumentakh radianskykh orhaniv derzhavnoi bezpeky 1939–1987. [Patriarch Joseph Slipiy in the documents of the Soviet state security agencies, 1939–1987]. V 2-kh t. T. 1. K.: PP Serhiichuk M. [in Ukrainian].

6. Serhiichuk V. (2012). Patriarkh Yosyf Slipyi u dokumentakh radianskykh orhaniv derzhavnoi bezpeky 1939–1987. [Patriarch Joseph Slipiy in the documents of the Soviet state security agencies, 1939-1987]. V 2-kh t. T. 2. K.: PP Serhiichuk M. [in Ukrainian].

7. Panova I. (2014). Derzhavnyi tsentr UNR v ekzyli: istoryko-pravove doslidzhennia [State Center of the Ukrainian National Republic in exile: historical and legal study]. Avtoref. dys. kand. yuryd. nauk [in Ukrainian].

8. Sorokina O. (2017). Pysemni dzhherela z istorii ukrainskoi arkhivnoi ta muzeinoi spadshchyny v emihratsii (1920 – kin. 1980-kh rr.) [Written sources on the history of Ukrainian archival and museum heritage in exile (1920s – the end of 1980s)] : avtoref. dys. kand. istor. nauk [in Ukrainian].

Дата надходження: 29.12.2020 р.

Leonid Riaboshapko

Lviv National Agrarian University,
Professor of the Department of Law,
Doctor of Juridical Sciences (J.S.D), Professor
riaboshapko.leonid @ gmail.com

Liliia Yarmol

Lviv Polytechnic National University,
Associate Professor of the Department
of Theory and Philosophy of Law,
Constitutional and International Law,
Doctor of Juridical Sciences (J.S.D), Docent

STATE CENTER OF THE UKRAINIAN NATIONAL REPUBLIC AND PATRIARCH JOSEPH SLIPIY: RESTORATION OF INDEPENDENCE IN THE SPIRITUAL DIMENSION

The article highlights that the research topic is relevant in the context of preparations for the 30th anniversary of Ukraine's independence.

An in-depth comparative analysis of the political activity of the State Center of the Ukrainian National Republic in exile and the religious activity of Patriarch J. Slipiy was carried out.

It is claimed that the right of the Ukrainian people to create a sovereign state, the European direction of development of the political and legal system during the Ukrainian Revolution of 1917–1921 were eliminated as a result of the military occupation of part of Ukrainian territory by Soviet Russia. As a result of these events, a new political and legal phenomenon was formed – Ukrainian political emigration, including – the State Center of the UNR in exile and its components: the Council of the Republic, the Ukrainian National Council (pre-parliaments), President, Vice President, Government.

It was emphasized that the activities of the Council of the Republic were aimed at continuing the democratic pro-European course of state formation carried out during the Ukrainian Revolution of 1917–1921.

The article analyzes in detail the diverse, important activity of J. Slipiy as a scientist, rector of the Theological Academy, Patriarch of the UGCC, and public figure.

The main directions of multidimensional activity of the Ukrainian National Council (UNC) are revealed. It was emphasized that its creation had a strategic goal – the restoration of the UNR (Ukrainian National Republic) on the basis of Christian morality that puts in the first place the right, humanity, freedom, and happiness of a person.

It is proposed to take into account the historical experience of the State Center of the Ukrainian National Republic in exile and Patriarch J. Slipiy at the present stage of development of national security of Ukraine, in order to counter the information war waged by the Russian Federation.

The importance of further development of conceptual research on the issue of de-occupation of the historical consciousness of the Ukrainian people is emphasized.

Key words: state formation, independence, State Center of the Ukrainian National Republic, Council of the Republic, Ukrainian National Council (UNC), UGCC, J. Slipiy, political repressions, information security.